भारत-चीन संबंध

बीए भाग ३

२०२०-२१

चीन संदर्भात भारता समोरची आव्हाने

- सीमाप्रश्न
- व्यापारातील तूट
- चीनची वाढती लष्करी ताकद
- चीनचा जागतिक सत्ता म्हणून प्रवास

सीमाप्रश्न

- लाइन ऑफ ॲक्च्युअल कंट्रोल (एल ए सी)
- सीमा सुनिश्चित नाही.
- ३४४० किलोमीटर
- नद्या, तलाव आणि हिमशिखर आदींनी व्याप्त अवघड भौगोलिक सीमा. नैसर्गिकरित्याही बदलू शकते.
- दोन्ही देशांकडून सीमेवर धोरणात्मक बांधकामे उभारण्यासाठी स्पर्धा.
- या आधीची शेवटची भिडत २० जानेवारी २०२१ : सिक्किम बॉर्डर
- जून २०२० गलवान येथे सीमेवर लढत. वीस भारतीय जवानांचा मृत्यू. १९७५ नंतरचे सर्वात मोठी भिडत.
- ऑगस्ट (२०२०) महिन्यात दोन्ही देशांनी सीमेवर गोळीबार केल्याचे परस्परांवर आरोप केले. १९९६ च्या करारानुसार भारत-चीन सीमीवर बंदुकांचा आणि स्फोटकांचा वापर वर्ज्य आहे.
- सीमा प्रश्नांमुळे वाढता राजकीय तणाव.
- गेल्या तीस वर्षात संवादाचे अनेक प्रयत्न सीमावाद सोडवू शकलेले नाहीत.
- भारताने २००८ मध्ये एलएसी नजीक समुद्र सपाटीपासून पाच हजार मीटर उंचीवर जगातली सर्वात उंच उडानपट्टी वापरासाठी खुली केली. या उडानपट्टीला रसद पुरवू शकेल आणि वाहतूक सुलभ करेल अशा रस्त्याचे काम २०२० मध्ये पूर्ण झाले.
- सीमेवरील भिडतीनंतरही भारताने चिनी सीमांवरील पायाभूत सोयीसुविधांच्या विकासाचे काम सुरू ठेवणार असल्याचे दर्शविले आहे. धोरणात्मक दृष्ट्या महत्वाचे असे ७३ रस्ते, १२५ पूल आणि 9 रेल्वे मार्ग बांधण्याची योजना आहे. भारत नवीन सुधारलेली लष्करी विमानतळे बांधतो आहे आणि जुन्या लष्करी विमानतळांमध्ये सुधारणा करतो आहे. भारताकडून या सुविधांचा विकास हे संरक्षणासाठीचे पाऊल मानले जाते.
- भारत-चीन सीमेला समांतर चीनच्या सीमेमध्ये एक संपूर्ण महामार्ग आहे या महामार्गाला सीमेवरील विविध स्थळांची जोडण्याचे प्रयत्न अलीकडील काळात चिन्हे वाढवले आहेत भारत-चीन सीमा एक नवीन रेल्वे मार्गाचे बांधकाम सुरू आहे

भारत-चीन व्यापार व आर्थिक संबंध

- 2020 मध्ये चीन भारताचा व्यापारातील सर्वात मोठा भागीदार होता
- 2020 मधील दोन देशांचा एकूण व्यापार 77 बिलियन डॉलर
- भारताची या व्यापारातील तूट 40 बिलियन डॉलर - सर्वाधिक. निर्यात 58.7 बिलियन डॉलर, आयात 19 बिलियन डॉलर.
- भारत मुख्यतः प्राथमिक म्हणजे शेतीजन्य पदार्थांची निर्यात करतो. या क्षेत्रातील चीनच्या बाजारपेठेची उपलब्धी नियमांमुळे कमी आहे. भारताकडून मुख्यतः कापूस, तांबे, हिरे इतर खडे.
- चीनकडून मुख्यतः मोठी यंत्रे, ऊर्जा क्षेत्रातील साधने, रसायने, खते, अवजड यंत्रे, टेलिकॉम साधने घरगुती साधने याची भारताला गरज
- एकूण आयाती पैकी 51 टक्के आयात अवजड यंत्रांची.
- **Production-linked incentive program PLI :** उत्पादनाला चालना देण्यासाठी पाच वर्षांच्या कालावधीसाठी तेरा क्षेत्रांसाठी दोन लाख करोड रुपयांची योजना
- सप्टेंबर 2019 अखेरपर्यंत भारतात चीनची एकूण गुंतवणूक 5.08 अब्ज अमेरिकन डॉलर्स इतकी होती. सप्टेंबर 2019 पर्यंत चीनमधील एकूण भारतीय गुंतवणूक 0.92 अब्ज डॉलर्स आहे. याशिवाय सिंगापूर, हाँगकाँग यासारख्या मध्यस्थ देशांच्या मार्फत स्टार्ट-अप मधील चीनच्या भारतातील गुंतवणूकीत लक्षणीय वाढ झाली आहे.

सुरवातीची वर्षे

- चीनला मान्यता दिली: १ जाने १९५०
- आशावाद
- कोरिया प्रश्नावर भूमिका
- चीनने तिबेट काबीज केला – १९५४ भारत चीन करार – पंचशील – सीमाप्रश्न अचर्चीत ठेवला. तिबेटमध्ये उठाव.
- दलाई लामा हजारो अनुयायांश भारतात आले.- आश्रय पण राजकीय हालचालीना परवानगी नाही.
- १९५९ – पंतप्रधान चाऊ एन लाई यांची भारताला भेट

आर्थिक क्षेत्रातील सहकार्य:

बँकिंग व उद्योग

- Joint Group on Economic Relations, Science and Technology (JEG) स्थापना 1988 - राजीव गांधी यांच्या चीन भेटी दरम्यान - आतापर्यंत 11 परिषदा दोन्ही देशांचे वाणिज्यमंत्री या परिषदेचे प्रमुख असतात.
- India-China Financial Dialogue स्थापना 2005
- Strategic Economic Dialogue (SED) - स्थापना 2010 - पायाभूत सुविधा, पर्यावरण ऊर्जा तंत्रज्ञान धोरण समन्वयन या विषयांवर चर्चा आतापर्यंत पाच परिषदांचे आयोजन
- The NITI Aayog – Development Research Centre of China (DRC) Dialogue स्थापना 2015

- बँकिंग क्षेत्रातील सहकार्य
- SBI, ICICI यांच्या चीन मध्ये काही शाखा आहेत, SBI ला चायनीज चलनात व्यवहार करण्याचा अधिकार आहे; ICBC, BoC यांच्या शाखा आहेत
- Asian Infrastructure Investment Bank: (AIIB) - चीनने भारताला या बँकेचा सदस्य होण्यासाठी आमंत्रित केले. असे 8% शेअर्स, सध्या बँकेकडून निश्चित असलेल्या एकूण कर्जापैकी 21.74% कर्ज भारताला मिळणार आहे
- New Development Bank: (NDB) BRICS ची बँक; सर्वाधिक कर्ज भारताला मंजूर

- पर्यटन - चीनमधून जगातील सर्वात जास्त पर्यटक जगाच्या वेगवेगळ्या भागांना भेटी देतात श्रीलंका आणि मालदीव चिनी नागरिकांचे आकर्षणे ठरली आहेत भारत यामध्ये मागे आहे मध्ये 340000 चिनी पर्यटकांनी भारताला भेट दिली
- पेट्रोलियम क्षेत्रातील सहकार्य
- Double Taxation Avoidance Agreement (DTAA)
- चीन मधील भारताच्या कंपन्या मुख्यतः उत्पादन माहिती तंत्रज्ञान सेवा, व्यापार बँकिंग आणि संबंधित क्षेत्रातकाम करतात
- भारतातील चिनी कंपन्या -100 हून अधिक - पायाभूत सुविधा विकासाचे प्रकल्प इलेक्ट्रॉनिक्स, माहिती तंत्रज्ञान, हार्डवेअर उत्पादन , उर्जा क्षेत्र भ्रमणध्वनी बाजार या क्षेत्रात आहेत
-